

BÜTÇE II

Konu Başlığı: Türk Bütçe Sistemi

Kavramlar: Bütçenin Hazırlanması, Bütçenin Görüşülmesi ve Onaylanması, Bütçenin Uygulanması, Bütçenin Kapatılması, Bütçenin Denetlenmesi

Kavramlara İlişkin Açıklamalar:

Bütçenin Hazırlanması: (1982 Anayasası Madde 161)

Uygulamada Maliye Bakanlığı bütçenin hazırlanması görevini yerine getirir.

- Gider Bütçesinin Hazırlanması
- Gelir Bütçesinin Hazırlanması

Bütçe tasarısının düzenlenip tamamlanarak parlamentoya sunulmasıdır. Merkezî yönetim bütçe kanun tasarısına, Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülmesi sırasında dikkate alınmak üzere;

- Orta vadeli malî planı da içeren bütçe gerekçesi,
- Yıllık ekonomik rapor,
- Vergi muafiyeti, istisnası ve indirimleri ile benzeri uygulamalar nedeniyle vazgeçilen kamu gelirleri cetveli,
- Kamu borç yönetimi raporu,
- Genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin son iki yıla ait bütçe gerçekleştirmeleri ile izleyen iki yıla ait gelir ve gider tahminleri,
- Mahallî idareler ve sosyal güvenlik kurumlarının bütçe tahminleri,
- Merkezî yönetim kapsamında olmayıp, merkezî yönetim bütçesinden yardım alan kamu idareleri ile diğer kurum ve kuruluşların listesi eklenir.

Bütçenin Görüşülmesi ve Onaylanması:

Bakanlar Kurulu, merkezi yönetim bütçe tasarısı ile millî bütçe tahminlerini gösteren raporu, malî yıl başından en az 75 gün önce (17 Ekim), Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar.

Dikkat: Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Sayıştay ile Düzenleyici ve denetleyici kurumlar, bütçelerini Eylül ayı sonuna kadar doğrudan Türkiye Büyük Millet Meclisine, bir örneğini de Maliye Bakanlığına gönderirler.

Bütçe tasarıları ve rapor, kırk üyeden kurulu Bütçe Komisyonunda incelenir. Bu komisyonun kuruluşunda, iktidar grubuna veya gruplarına en az 25 üye verilmek şartı ile, siyasî parti gruplarının ve bağımsızların oranlarına göre temsili göz önünde tutulur.

Bütçe Komisyonununun 55 gün içinde kabul edeceği metin, Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülür ve malî yıl başına kadar karara bağlanır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Genel Kurulda, kamu idare bütçeleri hakkında düşüncelerini, her bütçenin tümü üzerindeki görüşmeler sırasında açıklarlar; bölümler ve değişiklik önerileri, üzerinde ayrıca görüşme yapılmaksızın okunur ve oylanır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, bütçe kanunu tasarılarının Genel Kurulda görüşülmesi sırasında, gider artırıcı veya gelirleri azaltıcı önerilerde bulunamazlar.

Geçici bütçe uygulaması 6 ayı geçemez.

Bütçenin Uygulanması:

Bütçeyi Maliye Bakanlığı yürütür. Hazine işlemlerinin yürütülmesi görevi, Başbakanlığa bağlı Hazine Müsteşarlığına verilmiştir.

Bütçenin Kapatılması:

- Egzersiz Yöntemi: Toplanan gelir ve giderler ilgili buldukları yılın bütçesine yazılır. Bütçe dönemi bitmesine rağmen o dönemle ilgili olan gelir ve gider toplanıncaya kadar bütçe kapatılmaz.
- Jestiyon Yöntemi: Toplanan gelir ve giderler hangi yıla ait olursa olsun içinde buldukları yılın bütçesine gelir veya gider olarak yazılırlar. Ülkemizde jestiyon usulü uygulanır. Hesaplar mali yıl sonunda mutlaka kapatılır.

Kesin Hesap:

Türkiye Büyük Millet Meclisi, merkezî yönetim bütçe kanununun uygulama sonuçlarını onama yetkisini kesin hesap kanunuyla kullanır.

Kesin hesap kanunu tasarısı, muhasebe kayıtları dikkate alınarak, merkezî yönetim bütçe kanununun şekline uygun olarak Maliye Bakanlığınca hazırlanır. Bu tasarı, bir yıllık uygulama sonuçlarını karşılaştırmalı olarak gösteren değerlendirmeleri içeren gerekçesiyle birlikte izleyen malî yılın Haziran ayı sonuna kadar Bakanlar Kurulunca Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur ve bir örneği Sayıştay'a gönderilir.

Kesin hesap kanun tasarısının ekinde;

- Genel mizan,
- Bütçe gelirleri kesin hesap cetveli ve açıklaması,
- Bütçe giderleri kesin hesap cetvelleri ve açıklaması,
- Bütçe gelir ve giderlerinin iller ve idareler itibarıyla dağılımı,
- Devlet borçları ve Hazine garantilerine ilişkin cetveller,
- Yılı içerisinde silinen kamu alacakları cetveli,
- Mal yönetim hesabı icmal cetvelleri,
- Maliye Bakanlığı tarafından gerekli görülen diğer belgeler yer alır.

Merkezî yönetim kapsamındaki kamu idareleri bütçelerinin kesin hesabının düzenlenmesine ilişkin usul ve esaslar Maliye Bakanlığınca belirlenir.

İdarelerin faaliyet raporları, genel faaliyet raporu, dış denetim genel değerlendirme raporu ve kesin hesap kanunu tasarısı ile merkezî yönetim bütçe kanunu tasarısı birlikte görüşülür. Ancak, bu raporlar ile genel uygunluk bildirimini Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonlarında öncelikle görüşülür.

Mahallî idare bütçeleri ile sosyal güvenlik kurumları bütçelerinin uygulama sonuçlarının kesin hesaba bağlanması, ilgili kanunlarındaki hükümlere göre yapılır.

Bütçenin Denetlenmesi:

Asıl olarak yasama organına aittir. Yasama organı bütçedeki ödenekler aracılığıyla verdiği harcama yetkisinin gereğince kullanılıp kullanılmadığını iki yönden araştırır:

- İdari Denetim
 - Gelirlerin Denetimi (Sayıştay, vergi müfettişleri, her daire asttan üste doğru vergilerin yasalara uygun olarak toplanıp toplanmadığını denetleyebilir.)
 - Giderlerin Denetimi (Taahhüt Denetimi, Tahakkuk Denetimi, Ödeme Emrinin Denetimi, Ödemelerin Denetimi)
- Yargı Denetimi: TBMM adına Sayıştay tarafından yapılır. Sayıştay, ita amirleri, saymanlar ve tahakkuk memurlarının işlemlerini denetler.
- Yasama Denetimi: Türkiye Büyük Millet Meclisinin bütçe ile ilgili olarak yürütme organı üzerindeki etkisidir.
 - Uygulama sırasında denetim
 - Uygulama sonrasında denetim.

İç Denetim ve Dış Denetim: İç denetimi, bağımsız iç denetim birimleri, dış denetimi ise Sayıştay yapar.